

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Asia: Asiantuntijalausuntopyyntö, VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) on strateginen asiakirja, jonka tavoitteena on ohjata päästövähennystoimia niin, että Suomi saavuttaa EU:ssa sovitut taakanjakosektorin ilmastotavoitteet vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi KAISU hahmottelee miten päästöt vähenevät taakanjakosektorin osalta niin, että hiilineutraaliustavoite on mahdollista saavuttaa 2035. Tässä lausunnossa Suomen ympäristökeskus (SYKE) esittää omia arvioitaan KAISU-suunnitelman riittävydestä 2030 päästövähennystavoitteen saavuttamisen kannalta.

KAISU:ssa on esitetty sektorikohtaisia päästövähennystoimia siten, että niillä saadaan yhteensä 5,7 Mt CO₂-ekv. päästövähennyksiä olemassa olevan päätösten mahdollistaman päästökehityksen eli WEM-skenaarion päälle vuoteen 2030 mennessä. Tämä riittää siihen, että Suomen EU:n taakanjakosektorin tavoite toteutuu 0,1 Mt määrän ylityksellä eli niiden päästöt ovat 17,1 Mt CO₂-ekv. vuoteen 2030 mennessä.

Esitettyihin sektorikohtaisiin ja lisätoimenpiteisiin liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä, minkä takia päästövähennyskuilu on todennäköisesti 0,8 Mt CO₂-ekv. luokkaa. Tämä siinäkin huolimatta, että päästöt voivat joillakin osa-alueilla vähentyä ennakoitua nopeammin.

Suunnitelmassa ei ole on käsitelty tavoitteiden saavuttamiseen ja mallintamiseen liittyviä epävarmuuksia. Suunnitelmassa on lähdetty siitä, että toimenpiteet johtavat esitettyihin lopputuloksiin. Todellisuus voi kuitenkin olla toinen. On käytännössä mahdotonta esittää täsmällisiä arvioita siitä, kuinka esimerkiksi etätyö tulee kehittymään vuoteen 2030 mennessä, ja mikä on sen päästövaikutus liikenteen nykytilanteeseen nähden tuolloin. On myös mahdollista, että päästövähennysten toteuttaminen esimerkiksi erillislämmityksessä osoittautuu ennakoitua vaikeammaksi. Tämän takia suunnitelmassa tulisi tarkastella mahdollisia asetettua tavoitetta ylittäviä päästövähennyksiä, jotka luovat joustoa ja varmistavat, että tavoite saavutetaan.

Suunnitelmaluonnoksessa on laskettu sen varaan, että päästökauppassektorilta hankittavat One-off -joustojen (-0,7 Mt CO₂-ekv.) toteutuvat ja vähentävät taakanjakosektorin päästövähennystarvetta vuoteen 2030 mennessä. Tätä voidaan pitää varmana. Tilanne on toinen maankäyttösektorin eli LULUCF-joustojen kanssa. Niiden varaan on laskettu -0,4 Mt CO₂-ekv. päästövähennys. Luvussa 4.1 ei olla kuitenkaan ole perusteltu LULUCF-joustojen käyttömahdollisuuksien todennäköisyyttä. Tekstissä todetaan ainoastaan: "Jos Suomen maankäyttösektorin netto-nielu ylittää LULUCF-asetusehdotuksen mukaisen tavoitteen, voidaan nieluysiköitä hyödyntää taakanjakosektorilla". Nyt kuitenkin näyttää siltä, ettei Suomi saavuta EU:n Suomelta edellyttämää netto-nielua ja Suomi joutuu käyttämään joustoja EU:n LULUCF-velvoitteen täyttämiseksi. Metsämme eivät kasva uusimman 13. inventoinnin tietojen mukaan odotetulla tavalla ja Tilastokeskuksen ennakkotiedot LULUCF-sektorin tilanteesta vuonna 2021 kertovat maankäyttösektorin olevan ensi kertaa päästölähde. Tämä muuttunut tilanne ja korkeana säilyvät hakuu-paineet sekä tosiasia, että metsämaan menetykset muille maankäyttösektoreille ei ole vielä kyetty halutulla tavalla estää, johtavat suurella todennäköisyydellä tilanteeseen, että nielutavoite jää saavuttamatta LULUCF:n kokonaistilanteen selvittäminen vaatisi seikkaperäisen läpikäynnin. Ilman tällaista selvitystä, joka uskottavasti osoittaisi, että Suomi saavuttaa LULUCF-tavoitteet, ei ko. LULUCF-joustoa tulisi esittää päästövähennystoimena (taulukko 6, s. 162).

Toinen merkittävä epävarmuus liittyy kuntien ja kuluttajien lisätoimiin (ns. poikkisektoraaaliset toimet, luku 6.3). Periaatteessa kaikki kuntien ja kuluttajien toimet tulisi olla otettuna huomioon jo muissa sektorikohtaisissa päästövähennyksissä. Suunnitelmassa oletetaan käytännössä, että kunnat ja kuluttajat tekevät enemmän päästövähennyksiä eri sektoreissa kuin varsinaisilla sektorikohtaisilla toimilla saadaan aikaiseksi. Kuntien vahvistuvan ilmastotyön ja yksityisen kulutuksen muutosten ansiosta oletetaan syntyvän 'lisäisiä' päästövähennyksiä 0,2 Mt + 0,2 Mt. Ohjauskeinot näiden lisäisten päästövähennysten saavuttamiseksi ovat kuitenkin varsin vaatimattomat, joten tulisi varautua myös siihen, ettei niitä saavuteta.

KAISUSSa on löydetty 0,47 Mt CO₂-ekv. edestä maatalouden päästövähennystoimia (s. 107–111). KAISUSSA on kuitenkin esitetty maatalouden päästövähennystoimiksi 0,6 Mt. Tätä päästövähennyseron toimenpidejoukkoa ei ole kuitenkaan eritelty. On ainoastaan todettu, että ”päästövähennystoimia mainittujen politiikkaskenaarion toimien lisäksi on monia muita tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentymiseen vuoteen 2035 mennessä. Näiden tekijöiden päästövähennysvaikutuksen suuruutta on kuitenkin vaikea tässä vaiheessa arvioida”.

Suunnitelmassa kuluttajien ruokavalio muutoksien vaikutuspotentiaaliksi on tunnistettu 0,2 Mt (s. 150). Samoin ravitsemussuositusten mukaista ruokavaliota on käsitelty maatalouden päästöjen vähentämisen toimenpidealueena (s. 114). Asian edistämiseksi ei ole kuitenkaan esitetty toimenpiteitä. MTK:n ilmastotiekartassa (Lehtonen ym. 2020) saatiin selviä päästövähennyksiä aikaiseksi maatalouden taakanjakosektorinkin alueella, jos ruoka- ja maatalouspolitiikka tukee kuluttajien siirtymistä kasvispainotteisempaan ruokavalioon, jota kotimaan ruoantuotannon tulisi tyydyttää. Tämä edellyttää aktiivista maatalouspolitiikkaa, joka vahvistaa jo osittain alkanutta kysynnän muutosta. Ruoka- ja maatalouspolitiikan tuella toteutuvat ruokavalion muutokset palvelevat kansanterveyttä ja niissä voidaan pyrkiä tasa-arvoa tukevaan kehitykseen (vrt. Pohjois-Karjala projekti). Toimet ovat siten oikeudenmukaista siirtymää tukevia. Lisäpäästövähennyspotentiaali vuoteen 2030 mennessä voisi enemmänkin kuin 0,2 Mt CO₂-ekv., jos politiikkatoimet tukevat muutosta.

Kaikkiin KAISU:ssa esitettyihin toimiin sisältyy teknistä, taloudellista ja poliittista epävarmuutta, joka voi johtaa siihen, että asetettuja tavoitteita ei saavuteta. Jo pelkästään LULUCF-joustopien sekä poikkisektoraalisten toimien ja maatalouden toimien epävarmuudet edellyttäisivät 0,8 Mt CO₂-ekv. edestä lisäisiä toimia varsinaisilla sektoreilla, jotta lopputulos olisi varmemmalla pohjalla tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Tämän takia on tarvetta tutkia ja ottaa käyttöön lisäkeinoja, jotka lisäävät joustavuutta ja mahdollisuuksia reagoida tarvittaessa tavoitteista poikkeavaan kehitykseen.

Lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet professori Jyri Seppälä ja professori Mikael Hildén.

Pääjohtaja

Leif Schulman

Viitteet

Lehtonen ym. 2020. Maatalouden ilmastotiekartta – Tiekartta kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen Suomen maataloudessa. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/54618>
 Luke 2021. Metsien kasvuvauhti hidastui, mutta puuston tilavuus suureni. <https://www.luke.fi/uutinen/metsien-kasvuvauhti-hidastui-mutta-puuston-tilavuus-suureni/>